

81.131

799-303

OLCSÓ KÖNYVTÁR

Szerkeszti Gyulai Pál.

AZ UTOLSÓ ABENSZERÁDS.

IRTA

CHATEAUBRIAND F.

FRANCOZIA EREDETIBŐL FORDITOTTA

Dr. RADA ISTVÁN.

302. sz.

20 kr.

FRANKLIN TÁRSULAT.
BUDAPEST.

POLLAT 75

AZ
UTOLSÓ ABENSZERÁDS.

IRTA

CHATEAUBRIAND F.

FRANCZIA EREDETIBŐL FORDITOTTA

DR RADA ISTVÁN.

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1892.

Országos Széchényi Könyvtár

81-131/302

Midőn Boabdil, Granada utolsó királya, kénytelen volt elhagyni atyái királyságát, megállapodott a Padul hegy ormán. Ez emelkedett helyről meg lehetett látni a tengert, a hol a szerencsétlen uralkodó hajóra volt szállandó Áfrikába; látni lehetett Granadát, a Vegát és a Xenilt, melynek partján Ferdinánd és Izabella sátrai emelkedtek. A szép vidék és a muzulmanok sírjait még itt-ott jelző cziprusok láttára könnyekre fakadt. Anyja, Aixa szultána, a ki egykori udvarának nagyaival együtt vele ment a számkivetésbe, így szólt hozzá:

— Sirasd meg most mint asszony a birodalmat, a melyet nem tudtál mint férfi megvédeni!

Lejöttek a hegyről és Granada örökre eltűnt szemeik elől.

A királyuk sorsában osztozó spanyolországi mórok elszéledtek Áfrikában. A Zegrik és Gomelek törzsei Fez királyságban telepedtek le, a honnan eredetöket vették. A Vanegák és Alabesek megállapodtak a tengerparton, Orantól Al-

gírig; végre az Abenszerádsok Tunis környékén ütötték fel tanyájokat. Karthágó romjaival szemben egy gyarmatot alakítottak, a mely erkölcsének finomságával és törvényeinek szelídségével még ma is kiválik az áfrikai mórok közül.

E családok magokkal vitték új hazájokba régi hazájok emlékét. A *granadai paradicsom* mindig élt emlékezetökben; az anyák többször emlegették nevét gyermekeiknek, a kik még emlőiket szopták. A Zegrik és Abenszerádsok románczaival altatták el őket. Minden ötödik nap, Granada felé fordulva imádkoztak a mecsetben. Könyörögtek Allahnak, hogy adja vissza kiválasztottainak a gyönyörök e földét. A lotofágok országa hasztalan kínálta a száműzötteknek gyümölcseit, vizeit, zöldjeit, ragyogó napjait: a *vörös tornyoktól** távol nem voltak sem kellemes gyümölcsök, sem tiszta források, sem üdítő zöld, sem figyelemre méltó nap. Ha valamelyik száműzöttnek Bagrada síkjait mutatták, fejét rázta és sóhajtvá fölkiáltott: «Granada!»

Különösen az Abenszerádsok a leghívebben és leggyöngédebben őrizték a haza emlékét. Lélekölő keserűséggel hagyták oda dicsőségek színterét s a partokat, hol annyszor viszhangoztatták e harczi kiáltást: «Becsület és szerelem». S nem emelhetvén föl többé a lándzsát a pusztákban, s nem fedhetvén fejüket sisakkal a föld-

* A granadai palota tornyai.

mivelők gyarmatjában, a gyógyfüvek tanulmányozásának szentelték magokat, mely foglalkozás az araboknál ép oly becsülésben részesült, mint a fegyverforgatás. Így e harczias faj, mely egykor sebeket ütött, most azok gyógyításával foglalkozott. Ebben megtartott valamit eredeti tehetségéből, mert a lovagok gyakran magok gyógyították a leverte ellenségtől ütött sebeket.

E család kunyhója, mely egykor palotákkal birt, nem a többi száműzöttek falujában, a Mamelif hegy tövében állt; hanem Karthágó romjai között, a tenger partján, ama helyen épült, a hol szent Lajos meghalt az omladékok fölött, s a hol még ma is látni egy mohamedán remetelakot. A kunyhó falaira oroszlánbőr pajzsok voltak aggatva, a melyeken kék mezőben két vad alak egy várost rombol buzogánynyal. E kép körül e szó volt olvasható: *«Csekélység!»* Ez volt az Abenszerádsok czímere és jelmondata. Fehér és kék lobogókkal diszített lándzsák, alburnók, széttépett selyem köpenyek sorakoztak a pajzsok mellett és csillogtak a pallosok és török között. Itt ott vértkeztyűket, drágakövekkel diszített zablákat, széles ezüst kengyeleket, hosszú kardokat, a melyeknek hüvelyét herczegnői kezek himezték, és arany sarkantyúkat lehetett látni, a melyeket egykor az Izoldák, Ginevrák, Orianák kötöttek fel a vitéz lovagoknak.

Asztalokon, a dicsőség e jelvényeinek lábainál, békés élet jelvényei: az Atlas ormain és

Sahara sivatagján szedett növények voltak: sőt közülök több a granadai síkságról hozatott. Némelyek a testi bajok enyhítésére voltak alkalmasok, mások erejének ki kellett terjednie még a lélek keserveire is. Az Abenszerádsok különösen az utóbbiakat becsülték, a melyek a haszontalan kesergések csillapítására, az örült ábrándok és a boldogság örökké újra születő, örökké szétfoszló reményeinek elűzésére szolgáltak. Szerencsétlenségekre, a gyógyfüvek épen ellenkező hatással birtak, s egy hazai virág illata mintegy méreg volt a jeles száműzötteknek.

Huszonnégy év mult el Granada elfoglalása óta. E rövid idő alatt tizennégy Abenszeráds vészett el az új éghajlat befolyása, a bolygó élet esélyei és különösen a búbánat következtében, a mely titkon emészti az ember erejét. Egyetlen sarjadék volt e híres család reménye. Aben-Hamet viselte azon Abenszeráds nevét, a kit a Zegrik arról vádoltak, hogy elcsábította Alfaima szultánát. Benne őseinek szépsége, vitézsége, lovagiasága, nagylelkűsége a szomorúságnak ama szende fényével és csekély kinyomatával párosult, a melyet a nemesen viselt balsors kölcsönöz. Csak huszonkét éves volt, midőn atyját elvesztette; ekkor eltökélte magában, hogy ősei földére zarándokol és végrehajtja a szándékot, a melyet gondosan titkolt anyja előtt.

Hajóra szállt a tunisi parton; kedvező szél Carthagenába viszi őt, kiszáll a hajóból s azon-

nal útnak indul Granadába: arab orvosnak adta ki magát, ki növényt gyűjteni jött Sierra-Nevada sziklái között. Békés öszvér lassan vitte őt ama földön, a hol az Abenszerádsok egykor harczy paripákon száguldottak; előtte kalauz ment, két más, csengetyűkkel s tarka csokrokkal diszített, öszvért vezetve. Aben-Hamet átvonult a murciai királyság nagy síkságain és pálma-erdőin; e pálmák régiségéből azt következtette, hogy atyái ültették azokat, s szívét bánat szállta meg. Ott egy torony emelkedett, a hol az őr virasztott a mórok és keresztények háborúja idejében; itt rom volt látható, a melynek építése mór eredetre vallott: ezek látása is fájdalmas volt az Abenszerádsra! Leszállt öszvéréről, s azon ürügy alatt, hogy növényeket keres, egy pillanatra elrejtőzött az omladékok között, hogy szabad folyást engedjen könnyeinek. Azután a karaván csengetyűinek zaját és kalauza egyhangú énekét hallgatva, ábrándozva folytatta útját. A kalauz csak azért szakította félbe hosszú románczát, hogy öszvéreit buzdítsa, *szépeknek* és *bátraknak* mondvá őket, vagy hogy szidja, *tunyáknak* és *makacsoknak* szólítva őket.

A juhnyájak, a melyeket egy pásztor mint hadsereget vezetett a sárgás és műveletlen síkságokon, s néhány magános utas, korántsem élénkítették, hanem még szomorúbbnak és elhagyottabbnak tüntették fel az utat. Az utasok mind kardot viseltek oldalukon; köpenybe voltak bur-

kolózva és széles lehajtott peremű kalap földte el félig arcukat. Futólag üdvözölték Aben-Hametet, a ki e nemes üdvözlésből csak az *Isten, úr és lovag* szavakat értette meg. Este a *ventában** Abenszeráds helyet foglalt az idegenek közt a nélkül, hogy kiméletlen kíváncsiság által terhére lettek volna. Nem beszéltek vele, nem kérdezték; turbánja, ruhája, fegyverei nem okoztak semmi feltűnést. Mivel Allah úgy akarta, hogy a spanyolországi mórok elveszítsék hazájokat, Aben-Hamet nem tehetette, hogy ne becsülje a komoly hódítókat.

Még erősebb izgalmak váraoztak az Abenszerádsra utazása céljánál. Granada a Sierra-Nevada lábánál, két magas halmon épült, a melyeket mély völgy választ el egymástól. A hegy-oldalak lejtőjén, a völgy ölében álló házak egy fölnyitott granát-alma alakját kölcsönzik a városnak, s innen nyerte nevét. A halmok lábát két folyó, a Xenil és Duro, mossák, a melyeknek egyike aranyport, a másik ezüsthomokot hömpölyget, azután egyesülve, együtt kigyóznak át a Vega nevű gyönyörű síkságon. E síkságot, a mely fölött Granada kiemelkedik, szőlők, granát-almafák, fügefák, eperfák és narancsfák fedik; csodálandó alakú és színű hegyek környezik. Bájos ég, tiszta és kellemes lég a lélekben titkos levertséget idéz-

* *Venta* = magánosan álló koresma az országúton.

nek elő, a melytől még az utas is nagy nehezen tud megszabadulni, a ki csak áthalad ott. Az ember érzi, hogy e földön a gyöngéd szenvedélyek hamar elfojtották volna a hősie szenvedélyeket, ha az igazi szerelemnek nem volna mindig szüksége a dicsőség társaságára.

Midőn Aben-Hamet Granada első épületeinek csúcsát megpillantotta, szive oly hevesen dobogott, hogy kénytelen volt öszvérét megállítani. Keresztbe tette mellén karjait, és a szent városra csüggesztve szemeit, néma és mozdulatlan maradt. A kalauz szintén megállt, s minthogy a spanyol igen könnyen megért minden emelkedett érzelmet, meghatottnak látszott és sejtette, hogy a mór régi hazáját látja viszont. Az Abenszeráds végre megtöré a csendet.

— Kalauz, mondja, légy boldog! ne titkold el előlem az igazságot, mert nyugalom uralkodott a habokban születésed napján s a hold növekvőben volt. Micsoda tornyok azok ott, a melyek úgy ragyognak, mint csillagok egy zöld erdő felett?

— Az az Alhambra, felelé a kalauz.

— S az a másik kastély azon a másik halmon? kérdi Aben-Hamet.

— Az a Generalifa, viszonz a spanyol. E kastélyban van egy mirtus-kert, a hol állítólag együtt érték Abenszerádsot Alfaima szultánával. Távolabb látszik az Albaizin, s errébb a vörös tornyok.

A kalauz minden szava tövisként hatolt Aben-Hamet szívébe. Mily kegyetlen, idegenek segélyére szorulni, hogy megismerjük atyáink emlékeit, s közönyösekkel beszéltetni el családunk és barátaink történetét! A kalauz, véget vetve Aben-Hamet elmélyedésének, fölkiáltott:

— Menjünk, uram, menjünk, az Isten akarta! Bátorodjék! Maga I. Ferencz is nem fogoly-e Madridunkban? Az Isten akarta.

Megemelte kalapját, nagy keresztet vetett magára és ráütött öszvéreire.

Az Abenszeráds, szintén ösztökélve a magáét, felkiáltott:

— Irva volt!* és Granada felé megindultak.

Elhaladtak a nagy körisfa mellett, a melyet az utolsó granadai király alatt Muza és a calatravai nagymester csatája híressé tett. Áthaladtak az Alameida sétatéren, és az elvirai kapun beléptek a városba. Fölmentek a Ramblára s nemso-kára egy térre értek, a melyet minden oldalról mór-stylben épült házak környeztek. E téren egy kán volt nyitva az áfrikai mórok számára, a kiket Vega selyemkereskedése tömegesen csalt Granadába. Ide vezette a kalauz Aben-Hametet.

Az Abenszeráds sokkal izgatottabb volt, hogy sem kevés nyugalmat tudott volna élvezni új lakásában; a haza gyötrellemmel tölté el. Nem tud-

* E kifejezést a muzulmanok szünet nélkül ajkai-kon hordják s az élet legtöbb eseményére alkalmazzák.

ván ellenállni a szívében háborgó érzelmeknek, éjnek idején elindult, hogy Granada utczáin bolyongjon. Szemeivel vagy kezeivel fölismerni igyekezett néhány épületet, a melyeket az öregek oly gyakran leirtak előtte. Talán az a magas épület, a melynek falait a sötétségen át kivette, volt egykor az Abenszerádsok lakása; talán e magányos téren voltak az ünnepélyek, a melyek Granada dicsőségét a fellegekig emelték. Itt haladtak el a lovagjátékok alkalmával a brokátba öltözött büszke vitézek, itt vonultak el a fegyverekkel és virágokkal megrakott gályák, a sárkányok, melyek tüzet okádtak és gyomraikban jeles harcosokat rejtegettek, az élvezet és a hízélgés leleményes találmányai.

De ah! az anafinok hangja, a trombiták harso-gása és a szerelmes énekek helyett mély csend uralkodott Aben-Hamet körül. E néma város lakosokat cserélt, s a győzők pihentek a legyőzöttek ágyán.

— Mint alusznak e büszke spanyolok, kiáltott fel a fiatal mór méltatlankodva, e tetők alatt, a honnan számúzték őseimet! És én, az Abenszeráds, ismeretlenül, egyedül, elhagyatva virasztok atyáim palotájának kapujában!

Aben-Hamet ezután elmélkedett az emberi sorsról, a szerencse forgandóságáról, a birodalmak bukásáról, végre arról a Granadáról, a melyet ellenségei az élvezetek közben megleptek, s a mely a virágfüzéreket egy csapásra bilincsekkel cserélte föl; látni vélte polgártársait, a mint ün-

nepi öltözetben elhagyják tűzhelyeiket, miként lakmározók, kiket egyszerre tűzvész űz ki rendetlen díszöltözetekben a lakoma-teremből.

Ily képek, ily gondolatok forogtak Aben-Hamet lelkében; fájdalommal és keserűséggel telve gondolt különösen a terv végrehajtására, a mely őt Granadába vezette: a nap meglepte őt. Az Abenszeráds eltévedt: messze volt a kántól, a várostól elkülönített külvárosban. Minden aludt, semmi zaj sem zavarta az utcák csendjét; a házak kapui és ablakai zárva voltak: csak a kakas hirdeté a szegény lakában a szenvedések és munkák visszatértét.

Miután Aben-Hamet sokáig tévelygett a nélkül, hogy meg tudta volna az utat találni, egy ajtót hallott megnyilni. Egy fiatal nőt látott kijöni, a ki majd úgy volt öltözve, mint a régi klastromok síremlékeire vésett gót királynők. Zománczczal díszített fekete derék szorítá össze szép termetét; rövid, szűk és redőtlen szoknyája finom lábszárat és kecses lábfejet árult el; fejét szintén fekete köpenyke fedte; balkezevel összetartá a köpenykét, mely mint apáczafátyol volt keresztbe téve álla alatt, úgy, hogy egész arczából csak nagy szemei és rózsás ajkai voltak láthatók. Utána egy duena ment; előtte egy apród imádságos könyvet vitt; két, az ő színeivel díszített szolga némi távolból követte a szép ismeretlent: a reggeli imára ment, a melyre egy szomszéd kolostor harangja hívogatott.

Aben-Hamet azt hitte, hogy Israfil angyalt vagy a legfiatalabb hurit látja. A spanyol nő nem kevésbé meglepetve nézte az Abenszerádsot, a kinek turbánja, öltözete és fegyverei még szebbé tették a nemes alakot. Első csodálkozásából magához térve, a spanyol nők sajátos leereszkedésével és szabadságával intett az idegennek, hogy jöjjön hozzá.

— Uram, monda neki, úgy látszik, nem rég érkezett Granadába: talán eltévedt?

— Virágok szultánája, felelé Aben-Hamet, emberi szemek gyönyörűsége, oh keresztény rabszolganő, ki szebb vagy Georgia szűzeinél, eltaláltad! idegen vagyok e városban: eltévedtem e paloták között, s nem tudtam mégtalálni a mórok kánját. Mohamed érintse szivedet s jutalmazza meg vendégszeretetedet!

— A mórok híresek udvariasságukról, viszonzá a spanyol nő a legédesebb mosolylyal, de én nem vagyok sem a virágok szultánája, sem rabszolganő, s nem nagy öröömre szolgál, hogy Mohamed kegyébe ajáltattam. Kövessen, lovag úr, elvezetem a mórok kánjához.

Könnyedén haladt az Abenszeráds előtt, elvezette őt a kán kapujáig, kezével megmutatta neki, elhaladt egy palota mögött és eltűnt.

Hajh, mitől függ az élet nyugalma! A haza már nem egyedül s nem egészen foglalkoztatja Aben-Hamet lelkét: Granada megszűnt rá nézve pusztá, elhagyatott, özvegy, magános lenni; ked-

vesebb szívének, mint valaha, de új varázs szépíté meg romjait: őseinek emlékébe most egy másik báj vegyül. Aben-Hamet felfedezte a temetőt, ahol az Abenszerádsok hamvai pihennek; de imádkozva, térdelve, fiúi könnyeket hullatva, az jut eszébe, hogy a fiatal spanyol nő néha itt járt e sírokon, s nem találja már őseit oly szerencsétleneknek.

Hasztalan akar csak az atyái földére tett zarándoklatával foglalkozni; hasztalan futja be a Duro és Xenil partjait, hogy növényeket szedjen hajnalban: a virág, melyet most keres, a szép keresztény nő. Mennyi hasztalan kísérletet tett már, hogy föl találja megigézőjének palotáját! Hányszor igyekezett ismét bejárni azokat az utcákat, a melyeken isteni kalauza végig vezette. Hányszor vélte felismerni ama harang hangját, ama kakas szózatát, a melyet a spanyol nő lakása közelében hallott. Ily hangoktól csábítva, azonnal arra felé fut, s a bűvös palota nem tárul fel szemei előtt! A granadai nők egyforma öltözéke még gyakrabban keltett benne egy pillanatra reményt: távolról minden keresztény nő hasonlított szive úrnőjéhez; közelről egy sem volt oly szép és kellemes. Aben-Hamet végre bejárta a templomokat, hogy felfedezze az ismeretlent; bement még Ferdinánd és Izabella sírjához is, de ez is volt ám a legnagyobb áldozat, a melyet eddig a szerelemnek hozott.

Egy nap Duro völgyében gyűjtögetett növényeket. A déli hegyoldal virágos lejtőjén álltak

az Alhambra falai és a Generálifa kertjei; az éjszaki halmot az Albaizin díszíté mosolygó gyümölcsösökkel és számos néplakta barlangokkal. A völgy nyugoti végén Granada tornyai látszóttak, a melyek csoportosan nyultak ki a zöldelő tölgyfák és cziprusok közül. A másik végén, kelet felé, sziklacsúcsokon álló kolostorokra, remetelakokra, a régi Illibéria romjaira, s a messze távolban Sierra-Nevada ormaira esett a szem. A Duro a völgy közepén folyt, és folyása mentén új malmok, zajongó vízesések, egy római vízvezeték tört iveri és egy mór korszakbeli híd maradványai mutatkoztak.

Aben-Hamet nem volt sem eléggé boldogtalan, sem eléggé boldog, hogy kellőkép élvezhette volna a magány kellemeit: szórakozottan és közönyösen futotta be e gyönyörű pontokat. Célta-lanul haladva, egy fasorban járt, a mely Albaizin-től kanyargott a hegy lejtőjén. Nemsokára egy ligettel körülvett nyári lak tűnt fel előtte: a ligethez közeledve, női és gitár-hangokat hallott. Egy nő hangja, vonásai és tekintete oly viszony-ban vannak egymással, hogy a szerelmes férfi sohasem csalódik.

— Az én hurim! mondja Aben-Hamet; s dobogó szívvél hallgatódzik: a többször ismételt Abenszeráds név hallatára szíve még hevesebben dobog. Az ismeretlen egy castiliai románczot éne-kelt, mely az Abenszerádsok és Zegrik történetét ecsetelte. Aben-Hamet nem tud tovább ellenállni

érzelmeinek; átugrik egy mirtus-sövényen és megborzadt fiatal nők csoportja között terem, a kik kiáltozva futnak szét. A spanyol nő, a ki ép énekelt s a gitárt még kezében tartá, fölkiált:

— A mór lovag! És visszahívja társait.

— Géniuszok kegyeltje, mondja az Abenszeráds, úgy kerestelek, mint az arab keres forrást a délhevében: hallottam gitárod hangjait, országom hőseit magasztaltad, hangod szépségéről megismertelek, s lábaidhoz teszem Aben-Hamet szívét.

— És én, felelé dona Blanka, önre gondolva ismétlém az Abenszerádsok románczát. Mióta önt láttam, azt képzeltem magamban, hogy e mór lovagok önhöz hasonlítottak.

Némi pir szökött Blanka homlokára, midőn e szavakat kimondotta. Aben-Hamet lábaihoz akart borulni a fiatal keresztény nőnek, s neki bevallani, hogy ő az utolsó Abenszeráds; de még megmaradt okossága visszatartá; félt, hogy Granadában nagyon is ismeretes neve nyugtalanságot okoz a kormányzónak. A mórok háborúja alig volt befejezve, s egy Abenszeráds jelenléte e pillanatban jogos félelmet kelthetett a spanyolokban. Aben-Hamet nem riadt ugyan vissza semmi veszélytől, de reszketett a gondolattól, hogy kénytelen legyen örökre elhagyni don Rodriguez leányát.

Dona Blanka oly családból származott, a mely Cid de Bivartól és Ximenától, Gomez de Gormas gróf leányától vette eredetét. A valenciai győző utódai a castiliai udvar hálátlansága miatt végső

szegénységre jutottak; sőt több századig azt hitték, hogy kihunytak, annyira homály fedte őket. De Granada megvételének ideje felé a Bivar-nemzetség egy utolsó hajtása, Blanka öreg atyja, ismertté tette magát, nem annyira czímeivel, mint inkább vitézségével. A hitetlenek kiűzése után Ferdinánd több mór család birtokát odaadta Cid ivadékanak és Santa-Fé herczeggé avatta őt. Az új herczeg Granadában telepedett le és még fiatalon meghalt, egyetlen, már nős fiút, don Rodriguezt, Blanka atyját, hagyva hátra.

Dona Theresa de Xeres, don Rodriguez neje fiút szült, a ki születésekor, mint minden őse, Rodriguez nevet kapott, de a kit, hogy atyjától megkülönböztessék, don Carlosnak hívtak. A nagy események, melyek don Carlos szemei előtt kora ifjúsága óta lefolytak, a veszélyek, melyeknek majdnem gyermekora óta ki volt téve, csak komolyabbá és ridegebbé tették a természeténél fogva zordonságra hajló jellemet. Don Carlos alig tizennégy éves volt, midőn Cortezzel Mexikóba ment: kiállt minden veszélyt, tanúja volt e bámulatos kaland minden borzalmának; jelen volt egy eddig ismeretlen világ utolsó királyának bukásánál. E katasztrófa után három évre don Carlos Európában volt a páviai csatában, mintegy azért, hogy a megkoronázott becsületet és vitézséget elbukni lássa a sors csapásai alatt. Egy új világ látása, a hosszú utazások egy eddig be nem járt tengeren, a forradalmak és a sors viszón-

tagságainak szemlélete erősen megrohanták don Carlos vallásos és mélabús képzelőtehetségét: belépett a callatravai lovagrendbe, és, don Rodriguez minden könyörgése daczára lemondva a házasságról, minden vagyonát nővérének szánta.

Bivar Blanka, don Carlos egyetlen és nála sokkal fiatalabb nővére, bálványa volt atyjának: anyját elvesztette és tizennyolczadik évébe lépett, midőn Aben-Hamet megjelent Granadában. Minden csábító volt e bájos nőben; hangja elragadó volt, tánca könnyebb, mint a zephyr; majd abban lelte kedvét, hogy kocsit hajtott, mint Armida, majd Andalusia leggyorsabb paripáján repült, miként a bájos tündérek, a kik Tristannak és Palaornak megjelentek az erdőkben. Athén Aspasiának tartotta volna őt, Páris pedig Poitiers Diánának, a ki akkor kezdett tündökölni az udvarnál. De a francia nő kellemével párosítá a spanyol nő szenvedélyeit, s természetes kaczer-sága semmit sem vont le biztonságából, állhatatosságából, erélyéből és szive érzelmeinek fonkeltségéből.

A kiáltásokra, a melyek a fiatal spanyol nők ajkairól elröppentek, midőn Aben-Hamet a sövényen átugrott, don Rodriguez oda sietett.

— Atyám, mondá Blanka, ime a mór lovag, a kiről önnek beszéltem. Hallotta énekemet, rám ismert; bejött a kertbe megköszönni, hogy utat mutattam neki.

Santa-Fé herczeg a spanyolok komoly és mégis

naiv udvariasságával fogadta az Abenszerádsot. E nemzetnél egyetlen egy sem található fel ama szolgálai arczkifejezésekből és ama szólamokból, a melyek a gondolatok feslettségére és a lélek lealacsonyítására vallanak. A nagy úr és a paraszt nyelve ugyanaz, az üdvözlés ugyanaz, a bókók, a társadalmi érintkezések, a szokások ugyanazok. A mily határtalan e nép bizalma és nemeslelkűsége az idegenek iránt, ép oly rettenetes a boszúja, ha elárulják. Hősiesen bátor, minden megpróbáltatásban türelmes, képtelen engedni a balsorsnak, ezt okvetlen vagy legyőzi vagy szétzúzatik általa. Kevéssel bír abból, a mit szellemességnek neveznek; de erős szenvedélyei pótolják azt a világosságot, a mely a finomságból és az eszmék bőségéből fakad. A spanyol, a ki szótlánul tölti a napot, a ki semmit sem olvasott, semmit sem tanult, semmit sem hasonlított össze, elhatározásainak nagyságában fogja megtalálni a szükséges segédszereket a szerencsétlenség pillanatában.

Don Rodrigueznek születése napja volt, és Blanka *tertulliát*, vagyis kis ünnepélyt adott atyjának e kedves magányban. Santa-Fé herczeg fölhevta Aben-Hametet, hogy üljön le a fiatal nők közé, a kik mulattak az idegen turbánján és ruháján. Bársony párnákat hoztak oda, s Aben-Hamet a mórok módja szerint ült le e párnákra. Kikérdezgették hazájáról és kalandjairól; ő szellemesen és vidáman felelt. A legtisztább castiliai

nyelven beszélt; spanyolnak lehetett volna őt tartani, ha nem használ az ön helyett mindig *te-t*. E szó oly édesen hangzott ajkain, hogy Blanka önkéntelen titkos haragot érzett, midőn társai valamelyikéhez intézte azt.

Számos szolga jelent meg: csokoládét, gyümölcsöt és apró malagai czukorsüteményeket hoztak, a melyek fehérek voltak, mint a hó, likacsosak és könnyűek, mint a szivacs. A *refresco* után fölkérték Blankát, tánczoljon el egyet ama jellemző tánczokból, a melyekben a legügyesebb cigánynőket is fölülmulta. Kénytelen volt engedni barátnői óhajtásának. Aben-Hamet hallgatott, de esdő tekintetei eléggé beszéltek ajkai helyett. Blanka egy *zambrát* választott, e kifejező tánczot, melyet a spanyolok a móroktól kölcsönöztek.

Az egyik fiatal nő elkezdte egy gitáron az idegen táncz dallamát. Don Rodriguez leánya leteszi fátyolát és ébenfa castagnetteket erősít fehér kezeire. Fekete haja fürtökben hull alabastrom nyakára; szája és szemei öszhangzóan mosolyognak; arczszínét megélénkíti szívének dobogása. Egyszer csak megszólaltatja a zajos ébenfát, háromszor veri az ütemet, elkezdi a *zambra* énekét és hangját belevegyítve a gitárébe, jár miként a villám.

Mily változatosság lépéseiben! mily kecsesség mozdulataiban! Karjait majd élénken fölemeli, majd lanyhán leereszti. Néha mintegy örömittasan ugrik, és mintegy fájdalomtól sujtva huzódik

vissza. Megfordítja fejét, hívni látszik egy láthatatlan valakit, szerényen csókra nyújtja piros ajkát egy új vőlegénynek, szégyenkedve elfut, ragyogóan és megvigasztalódva tér vissza, nemes és majdnem katonás léptekkel halad, azután újból ide s tova repdes a gyepen. Lépteinek, énekének és a gitár hangjainak harmóniája tökéletes volt. Blankának kissé fátyolozott hangjában megvolt az az árnyalat, a mely még a lélek mélyén alvó szenvedélyeket is fölébreszti. A sóhajokból és élénk érzelmekből, szomorú refraineiből, hirtelen félbeszakított énekekből szerkesztett spanyol zene a vidámság és mélabú különös vegyülékét tünteti fel. E zene és e táncz visszavonhatatlanul döntöttek az utolsó Abenszeráds sorsa felett: az övénél kevésbbé beteg szívet is képesek lettek volna megzavarni.

Este a Duro völgyén át tértek vissza Grana-dába. Don Rodriguez, elragadtatva Aben-Hamet nemes és művelt modorától, nem akart tőle addig elválni, míg meg nem ígerte, hogy gyakran eljö Blankát mulattatni Kelet csodás elbeszéléseivel. A mór, kinek ez vágyai netovábbját képezte, elfogadta Santa-Fé herczeg meghívását, s másnap-tól kezdve eljár a palotába, a hol az uralkodott, a kit jobban szeretett szeme fényénél.

Blanka nemsokára azt vette észre, hogy mély szenvedély támadt szívében, s pedig épen azért, mert lehetetlennek hitte, hogy valaha ily szenvedély benne megfogamzhasék. Egy hitetlent, egy

mórt, egy ismeretlent szeretni, oly furcsának tünt fel előtte, hogy semmi elővigyázati rendszabályt sem alkalmazott a baj ellen, a mely már kezdett belopózni ereibe; de a mint észrevette a sebeket, mint igazi spanyol nő fogadta a bajt. A veszélyek és szenvedések, melyeket előre látott, nem riasztották vissza az örvény szélétől, s nem sokáig tanakodott szívével. Így szólt magában:

— Legyen Aben-Hamet keresztény, szeressen engem, s követni fogom őt a világ végére is.

Az Abenszeráds szintén érzé az ellenállhatatlan szenvedély egész hatalmát: most már csak Blankáért élt. Nem foglalkozott többé a tervekkel, a melyek Granadába hozták őt; könnyű volt megszereznie a fölvilágosításokat, a melyekért jött, de szerelmén kívül minden más érdek eltűnt szemei elől. Sőt félt ama felvilágosításoktól, a melyek változásokat idézhettek volna elő életében. Semmi után sem kérdezősködött, semmit sem akart tudni; így szólt magában:

— Legyen Blanka muzulman, szeressen engem, s szolgálni fogok neki utolsó leheletemig.

Aben-Hamet és Blanka, ily szilárdan eltökélve, csak a pillanatot várták, hogy egymásnak felfedezzék érzelmeiket.

Az év legszebb napjai voltak akkor.

— Ön még nem látta az Alhambrát, mondá Santa-Fé herczeg leánya az Abenszerádshoz. Ha hihetek az ön ajkairól elreppent néhány szónak, az ön családja Granadából származik. Talán jól

fog esni önnek, ha meglátogatja régi királyai palotáját? Magam leszek estére kalauza.

Aben-Hamet megesküdött a prófétára, hogy ennél kellemesebb sétája sohasem lehetne.

Az Alhambrába való sétára kitüzött idő elérkezvén, don Rodriguez leánya felült egy fehér poroszkára, mely megszokta a sziklákon mászkálást, mint valami kecske. Aben-Hamet törökösen szerszámolt andaluz lovon követte a gyönyörű spanyol nőt. A gyors futásban a fiatal mór bibor ruhája lobogva repült utána, görbe kardja csörgött a magas nyergen, s a szél játszott a tollbokrétával, a mely turbánját diszíté. A nép, melyet szépségével megbűvölt, utána nézve így szólt:

— Dona Blanka egy hitetlen herczeget fog megtéríteni.

Először a hosszú utcán mentek, a mely még egy hírneves mór család nevét viselte; ez utca az Alhambra külső körfalához vezetett. Azután áthaladva egy szilfa erdön, egy kúthoz érkeztek, s nemsokára Boabdil palotájának belső körfala előtt voltak. Egy tornyokkal erősített s felül pártázattal ellátott falon nyílt egy kapú, mely az *itélet kapujának* neveztetett. Beléptek ez első kapun s egy szűk úton haladtak, mely magas falak s félig rombadólt viskók között kigyózott. Ez út az Aldsib-térre vezetett, a melynek közelében akkor V. Károly egy palotát emeltetett. Innen éjszak felé fordulva egy elhagyatott udvarba

jutottak mely egy dísz nélküli és az időtől megrombolt fal tövében volt. Aben-Hamet, könnyedén leugorva a földre, kezét nyujtá Blankának, hogy lesegítse öszvéréről. A szolgák zörgettek egy elhagyatott kapun, melynek küszöbét benőtte a fű; a kapu megnyílt s egyszerre látni engedé az Alhambra titkos rejtekeit.

A haza összes varázsa, összes keserve, a szerelem ígézetével párosulva, megrohanta az utolsó Abenszeráds szívét. Mozdulatlanul és némán, bámuló tekintettel nézett be a tündérlakba: azt hitte, hogy ama paloták egyikének kapujába vitetett, a melyeknek leírását az arab regékben olvashatni. Könnyed folyosók, virágzó citrom- és narancsfákkal szegélyezett, fehér márvány csatornák, kutak, magános udvarok tárultak fel minden oldalról Aben-Hamet szemei előtt, s a csarnokok hosszú boltivein túl más útvesztőket és új bűbájokat vett észre. A legszebb ég azúrja mutatkozott a góth ívek lánczolatát támogató oszlopok között. Az arabeszkekkel megrakott falak lát-szólag ama keleti szőnyegetek utánózták, a milyeneket a hárem unalmában egy rabszolga nő szeszélye himez. Valami kéjes, vallásos és harcias sugárzott e bűvös épületben, e szerelmi klastrom-formában, e titokzatos magányban, hol a mór királyok minden gyönyört élveztek s megfélekeztek az élet minden kötelességéről.

Néhány pillanatnyi meglepetés és csend után

a két szerelmes belépett a letűnt hatalom és elenyészett boldogság lakába. Először bejárták a Mésucar-termet, illatos virágok és üdítő vizek között. Azután beléptek az oroszánok udvarába. Aben-Hamet izgatottsága minden lépten-nyomon nőttön-nőtt.

— Ha nem töltenéd el gyönyörrel lelkemet, mondá Blankának, mily keserűséggel volnék kénytelen tőled, a spanyol nőtől megkérdezni e lakok történetét! Ah! e helyek arra vannak teremtve, hogy a boldogságnak magányul szolgáljanak s én . . . !

Aben-Hamet észrevette a mozaikokban Boabdil nevét.

— Oh királyom! kiáltott fel, mivé lettél? Hol talállak fel elhagyatott Alhambrádban? — És a hűség, őszinteség és becsületesség könnyei hulltak a fiatal mór szemeiből.

— Az ön régi urai, mondá Blanka, vagyis inkább atyáinak királyai háladatlanok voltak.

— Mit tesz az? viszonzá az Abenszeráds: boldogtalanok voltak!

Midőn e szavakat kimondotta, Blanka egy kis szobába vezette őt, a mely Ámor temploma szentélyének tűnt fel. Misem mérközhetett meg e menedékhely szépségével: az azúrral és arannyal festett s likacsosan kimetélt arabeszkkekből összeállított egész boltozaton úgy hatolt át a világosság, mint valami virágos szöveten. Az épület közepén egy kút csergedezett, s harmat-

ként visszaeső vizeit egy alabastrom kagyló fogta fel.

— Aben-Hamet, mondá Santa-Fé herczeg leánya, nézze meg jól e kútát: ebbe jutottak az Abenszerádsok eléktelenített fejei. A márványon még láthatja a szerencsétlenek vérenek nyomát, a kiket Boabdil gyanújának feláldozott. Így bánnak az ön hazájában a férfiakkal, a kik a hiszékeny nőket elcsábítják.

Aben-Hamet nem hallotta már Blanka szavait; leborult és tisztelettel csókolá ősei vérenek nyomát. Fölkel azután és fölkiált:

— Oh Blanka! esküszöm e lovagok vérére, hogy Abenszeráds állhatatosságával, hűségével és hevével szeretlek.

— Tehát szeret engem? viszonzá Blanka összetéve két szép kezét s az égre emelve tekintét. De meggondolja-e, hogy ön hitetlen, mór, ellenség, én pedig keresztény és spanyol vagyok?

— Oh szent próféta! mondá Aben-Hamet, légy tanúja eskümnek! . . .

Blanka szavába vágott:

— Miként higyek az én Istenem üldözőjének esküjében? Tudja, hogy szeretem önt? Ki adott jogot önnek, hogy így beszéljen hozzám?

Aben-Hamet lesujtottan felelé:

— Igaz, csak rabszolgád vagyok; nem választottál meg lovagodnak.

— Mór, mondá Blanka, hagyd a tettetést; szemeimből olvastad ki, hogy szeretlek; irántad

való szenvedélyem nem ismer határt; légy keresztény, és semmi sem akadályozhatja meg, hogy a tiéd legyek. De ha Santa-Fé herczeg leánya ily őszintén mert hozzád beszélni, már ebből megítélheted, hogy győzelmet tud aratni önmaga felett, s hogy a keresztények ellenségének soha semmi joga sem lesz hozzá.

Aben-Hamet, szenvedélyes elragadtatásban, megragadta Blanka kezeit, turbánjára és azután szívére tette azokat.

— Allah hatalmas, kiáltott fel, és Aben-Hamet boldog! Oh Mohamed! hadd ismerje meg e keresztény nő törvényeidet, és semmi sem...

— Káromkodol, mondá Blanka; menjünk innen!

A mór karjára támaszkodott s a tizenkét oroszán kutjához közeledett, a melytől az Alhambrának egyik udvara nevét nyerte.

— Idegen, mondá a gyermeteg spanyol nő, ha ruhádat, turbánodat, fegyvereidet nézem, és szerelmünkre gondolok, a szép Abenszeráds árnyát vélem látni, a ki ez elhagyatott magányban a boldogtalan Alfaimával sétál. Magyarázd meg nekem a felírást, a mely a kút márványára van vésve.

Aben-Hamet e szavakat olvasá: *

A szép herczegnő, ki gyöngyökkel fedve sétál e kertben, oly csodálatosan emeli szépségét . . .

* E felírás több mással együtt fenmaradt Szükségtelen ismételnem, hogy az Alhambra e leírását a hely színén készítettem,

A fölírás többi része el volt mosódva.

— Rólad csinálták e felírást, mondá Aben-Hamet. Szeretett szultána, e paloták sohasem voltak ily szépek ifjú korukban, mint ma romjaikban. Hallgasd a kutak zaját, a melynek vizeit elterelte a moha; nézd a kerteket, a melyek e félig rombadólt árkádokon át látszanak; szemléld a nappali csillagot, mely eme csarnokokon túl nyugszik le: mily édes e helyeken veled bolyongani. Szavaid bebalzsamozzák e magányokat, mint hymen rózsái. Mily gyönyörűséggel ismerék nyelvedben atyáim nyelvének néhány hangjára! Ruhádnak csupán rezgése e márványokon megreszkettet engem. A lég csak azért illatos, mert a te hajadat érintette. Szép vagy, mint hazám géniusza e romok között. De Aben-Hamet remélheti-e, hogy magához bilincseli szivedet? Mi ő hozzád képest? Bejárta a hegyeket atyjával; ismeri a puszták növényeit . . . fájdalom! egyetlen egy sincs köztük, mely begyógyíthatná a sebet, a melyet te ütöttél rajta! Fegyvereket visel, de nem lovag. Egykor így szóltam magamban: A tenger vize, a mely a sziklaüregben alszik, csendes és néma, míg egészen közel hozzá a nagy tenger háborgó és zajos. Aben-Hamet! ilyen lesz a te életed is, csendes, békés, ismeretlen egy ismeretlen föld zugában, míg a szultán udvarát viharok dúlják. Ezt mondtam magamban, fiatal keresztény nő, s te most bebizonyítottad, hogy a vihar a sziklaüregben lévő vízcseppet is megzavarhatja.

Blanka elragadtatással hallgatta az előtte ismeretlen nyelvezetet, a melynek keleties színezete annyira összhangzó volt a tündérlakkal, a melyet kedvesével bejárt. A szerelem minden oldalról behatolt szívébe; inogni érzé térdeit, kénytelen volt erősebben rátámaszkodni kísérője karjaira. Aben-Hamet majdnem úgy vitte édes terhét, s menet közben ismétlé:

— Ah! mért nem vagyok tündöklő Abenszeráds!

— Kevésbé tetszenél nekem, mondá Blanka, mert nagyobb volna gyötrelmem: maradj hírnélküli és élj érettem. A hirneves lovag gyakran megfélelkezik a dicsőség miatt a szerelemtől.

— Neked nem kellene félned e veszélytől, viszonzá élénken Aben-Hamet.

— És miként szeretnél, ha Abenszeráds volnál? kérdé Ximena ivadéka.

— Jobban szeretnélek, felelé a mór, a dicsőségnél és kevésbé a becsületnél.

A nap a két szerelmes sétája alatt leszállt a láthatárra. Bejárták az egész Alhambrát. Mily emlékek jelentek meg Aben-Hamet lelke előtt! Itt a szultána nyilásokon át kapta az illatok füstjét, a melyeket alatta égettek. Ott, abban a félreeső menedékhelyben diszíté magát Kelet piperéivel. És Blanka, egy forrón szeretett nő beszélt el e részleteket a szép fiatal embernek, a kit bálványozott.

A kelő hold elárasztá kétes világát az Al-

hambra elhagyatott szentélyeiben és pusztá udvaraiban. Fehér sugarai lerajzolták a gyepre a vízmedenczéket, a termek falaira a légies építészet csipkéit, a keresztfolyosók boltíveit, a bugyogó vizek- és a zephyrtől lengetett cserjék mozdulatlan árnyát. A fülemile énekelt egy cziprusban, mely áthatolt egy rombadőlt mecset boltozatán, s a viszhangok ismétlék panaszait. Aben-Hamet a hold fényénél fölírtá Blanka nevét a két nővér termének márványára: arab betűkkel írta ki e nevet, hogy az utasnak egy titokkal több megfejténi valója legyen e titokzatos palotában.

— Mór, e helyek kegyetlenek, mondá Blanka; hagyjuk el e helyeket. Éltem sorsa örökre el van döntve. Jegyezd meg jól e szavakat: mint muzulmannak reménytelen szerelmesed vagyok; mint kereszténynek boldog hitvesed.

Aben-Hamet felelé:

— Mint kereszténynek vigasztalhatlan rab-szolgád vagyok, mint muzulmannak dicsőséges férjed.

S a nemes szerelmesek oda hagyták a veszélyes palotát.

Blanka szenvedélye napról napra nőtt s Aben-Hameté ép oly hévvel erősödött. Annaira el volt ragadtatva, hogy egyedül önmagáért szerettetik, hogy nem köszönheti semmi idegen oknak az általa keltett érzelmeket, hogy nem fedezte fel születése titkát Santa-Fé herczeg leányának: bizonyos nemesebb gyönyört lelt abban, hogy

majd csak akkor adja tudtára, hogy hírnevet visel, a mikor oda adja neki kezét. De egyszer csak visszahívták Tuniszba: anyja, gyógyíthatatlan betegségbe esve, meg akarta fiát ölelni és áldani, mielőtt itt hagyná az életet. Aben-Hamet megjelen Blanka palotájában.

— Szultána, mondja neki, anyám meg fog halni. Magához hív, hogy lezárjam szemeit. Megőrzöd-e irántam szerelmedet?

— Elhagysz, felelé Blanka elsápadva. Viszont látlak-e valaha?

— Jer, mondá Aben-Hamet. Esküt akarok tőled venni, s esküt akarok neked tenni, a melyet csak a halál törhet meg. Kövess.

Elmentek; egy temetőbe érkeztek, mely hajdan a móroké volt. Itt-ott még látni lehetett apró siroszlopokat, a melyek fölé a szobrász egykor turbánt faragott, de a keresztények e turbánt kereszttel cserélték fel. Aben-Hamet ez oszlopok lábához vezette Blankát.

— Blanka, mondá, itt pihennek őseim: az ő hamvaikra esküszöm, hogy szeretlek ama napig, a melyen az ítélet angyala Allahítélőszéke elé fog hívni. Igérem, hogy sohasem kötöm le szívemet más nőnek, s nőül veszek azonnal, a mint megismered a próféta szent világosságát. Ez időtáiban minden évben visszatérek Granadába, hogy lássam, megőrizted-e hűségedet s akarsz-e lemondani tévelyeidről?

— És én, mondá Blanka könnyezve, min-

den évben várni foglak; utolsó leheletemig meg fogom őrizni a hűséget, melyet neked esküdtem, s férjemül fogadlak, mihelyt a keresztények Istene, a ki hatalmasabb kedvesednél, meghódította hitetlen szivedet.

Aben-Hamet elutazik; a szelek elviszik az áfrikai partokra; anyja ép ekkor halt meg. Megsiratja őt, átöleli koporsóját. A hónapok tova tűnnek: a száműzött Abenszeráds, majd Karthágó romjai közt bolyongva, majd szent Lajos sírján ülve, óhajtozza a napot, a melyen vissza kell térnie Granadába. E nap végre fölvirrad: Aben-Hamet hajóra száll és Malaga felé fordítja a hajó orrát. Mily elragadtatással, mily félelemmel vegyes örömmel pillantja meg Spanyolország első hegyfokait! Várja-e őt Blanka e partokon? Emlékszik-e még a szegény arabra, ki nem szünt meg őt a sivatag pálmája alatt szeretni?

Santa-Fé leánya nem volt hűtelen esküjéhez. Könyörgött atyjának, hogy vigye el Malagába. Az e lakatlan partot szegélyező hegyek ormairól kísérte szemeivel a távoli hajókat és röpke vitorlákat. Ha vihar volt, borzalommal nézte a szelek által korbácsolt tengert: szeretett ilyenkor a felhőkbe mélyedni, a veszélyes utakon járni, magát ugyanazon hullámokkal fürösztetni, ugyanazon szélvészről tova vitetni, a melyek Aben-Hamet életét veszélyeztették. Midőn látta a kesergő sirályt, a mint lehajló nagy szárnyaival a habokat érintve Afrika partjai felé repült, utána küldte a

szerellem mindama szavait s mindazon oktalan óhajtásokat, a melyek egy szenvedély emésztette szívből fakadnak.

Egy nap, midőn a partokon bolyongott, észrevesz egy bárkát, melynek magas orra, hajlott árbocza és háromszögű vitorlája a mórok finom izlésére mutatott. Blanka a kikötőbe fut, s nem-sokára bejöni látja a berber hajót, a mely sebes futásával tajtékzóvá tette a hullámokat. Egy nagyszerű ruhákba öltözött mór állt a hajó orrán. Mögötte két fekete rabszolga tartotta egy arab ló gyeplőjét, a melynek gözölgő orrlyukai és kúszált sörénye elárulták heves természetét és a hullámok zajától benne keltett rémületet. A bárka megérkezik, leereszti vitorláit, érinti a révpartot, előrefordítja oldalát: a mór kiugrik a partra, a mely viszhangzik fegyvereinek zajától. A rabszolgák kivezetik a paripát, mely pöttyös, mint a leopárd, s mely nyerít és szökell örömében, hogy ismét szárazföldön van. Más rabszolgák vigyázva eresztenek le egy kosarat, a melyben pálma-levelek közt egy gazella pihent. Finom lábai össze voltak kötözve és alája rakva, nehogy a hajó mozgása folytán összetörjenek; nyakán áloé-mag-füzért viselt, s egy arany lemezre, a mely a füzér két végét összekapcsolta, egy arab név és egy talizmán volt vésve.

Blanka megismeri Aben-Hametet: nem meri magát elárulni a tömeg előtt, s Dorottyát, egyik szolgálóját, küldi el értesíteni Abenszerádsot, hogy

a mórok palotájában várja őt. Aben-Hamet e pillanatban mutatja be a kormányzónak firmánját, egy azúr betűkkel drága pergamenre írt és selyem tokba zárt iratot. Dorottya hozzá megy, s Blanka lábaihoz vezeti a boldog Abenszerádsot. Mily elragadtatással találkozik a két hű szerelmes! mily boldogok, hogy oly hosszú elválás után viszontlátják egymást! Mint esküsznek újra, hogy örökké szeretik egymást!

A két fekete rabszolga oda vezeti a numid lovat, a melynek hátán, nyereg helyett, csak egy bibor övvel rácsatolt oroszlánbőr van. Azután oda hozzák a gazellát.

— Szultána, mondja Aben-Hamet, ime e hazámbeli kecske, majdnem oly könnyed, mint te.

Blanka maga oldozza föl a szép állatot, mely a legédesebb tekintetet vetve reá, köszönetet látszik neki mondani. Az Abenszeráds távolléte alatt Santa-Fé herczeg leánya megtanulta az arab nyelvet: elérzékenyült szemekkel olvasta saját nevét a gazella nyakravalóján. Ez, visszanyerve szabadságát, alig tudott megállani sokáig kötve volt lábain; lefeküdt a földre s fejét úrnője térdeire bajtotta. Blanka friss datolyát adott neki és simogatta a sivatag kecskéjét, a melynek finom bőre megtartotta a tunisi áloé és rózsaliget illatát.

Az Abenszeráds, Santa-Fé herczeg és leánya együtt mentek Granadába. A boldog pár napjai ép úgy teltek el, mint az előző évben: ugyanazon

séták, ugyanazon keserv a haza láttára, ugyanazon, vagyis inkább mindig növekvő, mindig jobban osztott szerelem, de ugyanazon ragaszkodás is a két szerelmesben atyáik vallásához. «Légy keresztény», mondá Blanka, «Légy muzulmán», mondá Aben-Hamet; és ismét elváltak a nélkül, hogy legyőzte volna őket a szenvedély, mely egymáshoz vonta őket.

Aben-Hamet a harmadik évben is megjelent, mint ama vándormadarak, a melyeket a szerelem tavasszal visszahoz éghajlatunk alá. Blankát nem találta a parton, de a szeretett nő levele értesíté a hű arabot Santa-Fé herczegnek Madridba utaztáról és don Carlosnak Granadába érkezteről. Don Carlos egy franczia fogolylyal jött, a ki barátja volt Blanka testvérének. A mór össze-szorulni érzé szivet, midőn e levelet olvasta. A legszomorúbb előérzetekkel utazott Malagából Granadába. A hegyek borzasztó pusztáknak tündek fel előtte, s többször visszafordítá fejét, hogy a tengert szemlélje, a melyen keresztül jött.

Blanka, atyja távolléte alatt, nem hagyhatta el fivérét, a kit szeretett, fivérét, a ki az ő kedvéért le akart mondani minden vagyonáról, s a kit hét évi távollét után látott viszont. Don Carlosban megvolt nemzetének egész bátorsága és minden büszkesége: rettenetes, mint az Új-Világ hódítói, a kik között ő egyike volt az elsőeknek; valóságos, mint a mórokat legyőző spanyol lovagok,

szívében a Cidek vérével örökölt gyűlöletet táplálta a hitetlenek ellen.

Lautrec Tamás, a jeles de-Foix-család ivadéka, a mely családban a nőknél a szépség, a férfiaknál a vitézség öröklött tulajdonnak tartott, öccse volt de Foix grófnőnek és a vitéz, de boldogtalan Odet de Foixnak, Lautrec urának. Tamást, tizenennyolcz éves korában, Bayard ütötte lovaggá, abban a magányban, a mely életébe került a félelem és gáncs nélküli lovagnak. Kevés idő múlva Tamás megsebesült és foglyul esett Paviában, midőn a lovag-királyt védelmezte, a ki akkor mindent elvesztett, *kivéve a becsületet.*

Don Carlos de Bivar, Lautrec vitézségének tanúja, gyógyíttatta a fiatal franczia sebeit, s nemsokára létrejött köztük az a hősi barátság, a melynek becsülés és erény az alapja. I. Ferencz visszatért Franciaországba, de V. Károly visszatartotta a többi foglyokat. Lautrec boldog volt, hogy osztozhatott királyának fogságában s a börtönben lábaihoz borulhatott. Az uralkodó elutazása után Spanyolországban maradva, becsület-szavára átadatott don Carlosnak, a ki őt Granadába vezette.

Midőn Aben-Hamet don Rodriguez palotájában megjelent s a terembe vezettetett, a hol Santa-Fé herczeg leánya volt, eddig ismeretlen gyötrelmeket érzett miatta. Dona Blanka lábainál egy fiatal ember ült, a ki szótlanul, bizonyos elragadtatással szemlélte őt. E fiatal ember tér-

dig erő bivalybőr nadrágot és ugyanoly színű zubbonyt viselt, a melyet egy öv szorított össze, a melyről lilomvirágos kard csüngött le. Vállaira selyem köpeny volt vetve, s fejét keskeny szélű, tollakkal díszített kalap fedte; a mellére hajtott csipkegallér látni engedé meztelen nyakát. Ébenfekete bajusza természeténél fogva szelid arcának férfias és harczias kifejezést kölcsönzött. Bő és redős csizmáján arany sarkantyút viselt, a lovagság jelvényét.

Némi távolban egy másik lovag állt, hosszú kardjának vaskeresztjére támaszkodva: úgy volt öltözve, mint a másik lovag, de korosabbnak látszott. Zord, habár tüzes és szenvedélyes arcza tiszteletet és félelmet keltett. Zubbonyára a callatravai vörös kereszt volt himezve e mondattal: *Ő érte és királyomért.*

Önkéntelen fölkiáltás röppent el Blanka ajkairól, midőn Aben-Hametet megpillantotta.

— Lovagok, mondá azonnal, ime a hitetlen, kiről beszéltem: vigyázzatok, ne hogy győzelmet arasson. Az Abenszerádsok ilyenek voltak, mint ő, s becsületességben, vitézségben és udvariasságban senkisémmel multa őket felül.

Don Carlos eléje ment Aben-Hametnak.

— Uram, mondá, atyám és nővérem tudtomra adták az ön nevét; az ember azt hinné, hogy nemes és vitéz fajból származik; ön is kitűnik udvariasságával. V. Károly, királyom, nem sokára háborut lesz kénytelen viselni Tunis-

ban, s remélem, hogy a dicsőség mezején látni fogjuk egymást.

Aben-Hamet keblére tette kezét, minden válasz nélkül leült a földre, s Blankára és Lautrecre irányozta szemeit. Az utóbbi hazája kíváncsiságával csodálta a mór fönséges ruháját, csillogó fegyvereit és szépségét; Blanka nem látszott zavarodottnak; egész lelke szemeiben volt: az őszinte spanyol nő nem igyekezett elpalástolni szive titkát. Néhány percnyi csend után Aben-Hamet fölkel, meghajtá magát don Rodriguez leánya előtt és visszavonult. A mór magaviselete- és Blanka tekinteteitől meglepetve, Lautrec keblében gyanút vitt el, mely nemsokára bizonyossággá vált.

Don Carlos egyedül maradt nővérével.

— Blanka, mondá, magyarázd ki magadat. Honnét a zavar, a melybe téged ez idegen megpillantása ejtett?

— Bátyám, felelé Blanka, szeretem Aben-Hametet! s ha keresztény lesz, kezem az övé.

— Hogyan! kiáltott fel don Carlos, te szereted Aben-Hametet! a Bivarok leánya szeret egy mórt, egy hitetlent, egy ellenséget, a kit mi e palotákból elűztünk!

— Don Carlos, viszonzá Blanka, szeretem Aben-Hametet; Aben-Hamet szeret engem; három év óta inkább lemond rólam, mint atyái válásáról. Nemesség, becsület, lovagiasság megvan benne; utolsó leheletemig szeretnifogom őt,

Don Carlos érzé, hogy Aben-Hamet elhatározásában volt valami nemes, habár sajnálta a hitetlen vakságát.

— Boldogtalan Blanka, mondá, hova fog téged vezetni e szerelem? Én azt reméltem, hogy Lautrec barátom testvérem leszen.

— Csalódtál, viszonzá Blanka; én nem tudom szeretni ez idegent. Aben-Hamet iránt táplált érzelmeimért senkinek sem vagyok felelős. Tartsd meg lovagi esküdet, mint én megtartom szerelmi eskümet. De vigasztalásul tudd meg, hogy Blanka soha sem lesz egy hitetlen neje.

— Családunk tehát el fog tűnni a földről! kiáltott fel don Carlos.

— A te kötelességed azt új életre keltetni, mondá Blanka. Különben, mit törődöl a fiakkal, a kiket te már nem fogsz látni, s a kik elfajulnak vitézségedtől? Don Carlos, én érzem, hogy mi családunk utolsói vagyunk; sokkal inkább kiválunk a közönséges rendből, hogysen vérünk utánunk virágozhatnék: a Cid volt ősünk, ő lesz utódunk. Ezzel Blanka távozott.

Don Carlos az Abenszerádshoz siet.

— Mór, mondja neki, mondj le nővéremről, vagy küzdj meg velem.

— Nővéred bízott meg, válaszol Aben-Hamet, hogy követeld vissza tőlem nekem tett esküjét?

— Nem, viszonzá, don Carlos; jobban szeret téged, mint valaha.

— Ah! méltó testvére Blankának! kiáltott

fel Aben-Hamet szavába vágva, a te vérednek kell köszönnöm egész boldogságomat! Oh szerencsés Aben-Hamet! oh boldog nap! azt hittem, hogy Blanka hűtlen lett azért a francia lovagért . . .

— S ez a te szerencsétlenséged, kiáltott fel don Carlos magán kívül; Lautrec az én barátom; nélküled testvérem lenne. Adj nekem számot a könnyekért, a melyeket családommal ontatsz.

— Szivesen, felelé Aben-Hamet; de habár oly családból származom, a mely talán harczolt a tieddel, mégsem vagyok lovag. Nem látok itt senkit, a ki azzá üthetne, hogy lealacsonyításod nélkül mérhessem veled össze kardomat.

Don Carlos, a mór megjegyzésétől meglepetve, a csodálat és düh bizonyos vegyülékével szemlélte őt. Azután hirtelen mondá:

— Én foglak lovaggá ütni! méltó vagy rá.

Aben-Hamet letérdelt don Carlos előtt, a ki, kardjának lapjával háromszor érintve vállát, lovaggá ütötte őt; azután don Carlos felkötötte neki azt a kardot, a melyet az Abenszeráds talán keblébe fog mártani: ilyen volt az ősi becsület.

Mind a ketten fölugrottak paripáikra, kimentek Granada falai közül, s a fenyő-kúthoz mentek. A mórok és keresztények párbajai régóta híressé tették a forrást. Itt küzdött Malek Alabes Ponce de Leon ellen, s itt adott halált a calatravai nagymester a vitéz Abayadosnak. E mór lovag fegyvereinek maradványai még ott csüng-

nek a fenyőfa ágain s a fa kérgén látható még egy sírfelirat néhány betűje. Don Carlos kezével mutatta az Abenszerádsnak Abayados sírját.

— Utánozd, kiáltá neki, e vitéz hitetlent, s fogadd kezemből a keresztséget és a halált.

— A halált talán, felelé Aben-Hamet, de él Allah és a próféta!

Azonnal megkezdték a harczot s dühösen egymásra rohantak. Csak kardjaikkal küzdöttek: Aben-Hamet nem volt oly ügyes a harczban, mint don Carlos, de damasz-aczélból készült fegyvereinek jósága, könnyű arab lova még előnyt adtak neki ellene felett. Előre ugratta paripáját, mint a mórok, és széles kardjával elvágta don Carlos lovának jobb lábát a térd alatt. A megsebesült ló összerogy, s don Carlos, e szerencsés csapás miatt lovától megfosztatva, felemelt karddal megy Aben-Hametre. Aben-Hamet leugrik a földre, s rettenthetetlenül fogadta don Carlost. Elhárítja a spanyol első csapásait, a kinek kardja összetörik a damasz-aczélon. Don Carlos, kit már kétszer cserben hagyott a szerencse, dühében sír és így kiált ellenének:

— Vágj, mór, vágj! a lefegyverzett don Carlos megvet téged és egész hitetlen nemzetségedet.

— Te megölhettél volna, felel az Abenszeráds, de nekem eszemágában sem volt, rajtad a legkisebb sebet is ejteni; csak be akartam neked bizonyítani, hogy méltó vagyok testvéreddé lenni, s hogy nincs okod engem megvetni,

E pillanatban egy porfelleg lőn látható : Lautrec és Blanka sietett két szélnél gyorsabb fezi paripán. Odaérnek a fenyő-kúthoz és látják, hogy a harcz fel van függesztve.

— Le vagyok győzve, mondá don Carlos ; e lovagnak életemmel tartozom. Lautrec, te talán szerencsésebb leszesz, mint én.

— Sebeim, úgymond Lautrec nemes és kellemes hangon, megengedik, hogy visszautasítsam a harczot ez udvarias lovag ellen. Nem akarom tudni, tévé hozzá pirulva, viszálykodástok okát, s kutatni a titkot, mely talán a halált ültetné keblembbe. Távollétem nemsokára helyre fogja állítani köztetek a békét, hacsak Blanka nem parancsolja, hogy lábainál maradjak.

— Lovag, mondá Blanka, ön bátyám mellett marad s engem nővérenek fog tekinteni. Az itt lévő szivekben mindben búbánat honol: tőlünk meg fogja tanulni, hogy kell elviselni az élet szenvedéseit.

Blanka kényszeríteni akarta a három lovagot, hogy adjanak egymásnak kezet: mind a három megtagadta.

— Én gyűlölöm Aben-Hametet! kiáltott fel don Carlos.

— Én irigye vagyok, mondá Lautrec.

— Én pedig, mondá az Abenszeráds, becsülöm don Carlost és sajnálom Lautrec-et, de nem tudnám őket szeretni.

— Legyünk mindig együtt, mondá Blanka, s

a becsülést előbb-utóbb követni fogja a barátság. A végzetes eseményt, mely itt összehozott bennünket, ne tudja meg soha senki Granadában.

Aben-Hamet e pillanat óta ezerszer kedvesebb volt Santa-Fé herczeg leányának: a szerelem szereti a vitézséget; most már semmi sem hiányzott az Abenszerádsban, mert bátor harczos volt és don Carlos neki köszönte életét. Aben-Hamet, Blanka tanácsára, néhány napig nem mutatkozott a palotában, hogy ezalatt don Carlos haragja lecsillapodjék. Édes és keserű érzetek bizonyos vegyülete tölté el az Abenszeráds lelkét: ha egyrészt a meggyőződés, hogy oly hiven és forrón szerettetik, a gyönyör kiapadhatatlan forrása volt rá nézve, másrészt a bizonyosság, hogy sohasem lehet boldog, hacsak le nem mond atyái vallásáról, elcsüggeszté Aben-Hametet. Már több év mult el a nélkül, hogy gyógyírt hozott volna sebeire: így folyik-e le további élete is?

A legkomolyabb és leggyengédebb gondolatokba volt mélyedbe, midőn egy este a nap végét jelző és imára hívó keresztény harangszót meghallotta. Lelki szemeivel látta önmagát belépni Blanka Istenének templomába és tanácsot kérni a természet Urától.

Kimegy s egy régi mecsethez ért, a mely a hivek templomává lőn átalakítva. Szomorúság és vallásosság tölti el szívét, midőn a templomba lép, mely egykor az ő Istenéé és hazájáé volt. Az ima ép végét ért: nem volt már senki a templom-

ban. Szent homály uralkodott a sok oszlop között, a melyek hasonlók voltak egy szabályosan ültetett erdő fatörzseihez. Az arabok könnyed építészete frigyre lépett itt a góth építészettel, s a nélkül, hogy valamit veszített volna választékosságából, az elmélkedésekhez jobban illő komolyságot vett föl. Néhány lámpa alig világítá be a boltozatok mélyedéseit; de több égő gyertya világánál még látni lehetett a szentély ragyogó oltárát: aranytól és drágakövektől csillogott. A spanyolok minden dicsőségeket abba helyezték, hogy megfoszszak magokat gazdagságaiktól istentiszteleti tárgyaik diszítése végett, s az élő Istennek csipkefátyolok, gyöngykoronák és rubinvirágok között elhelyezett képét félig meztelen nép imádta.

A tágas templomban egy szék sem volt látható: a sírokat elfedő márvány kövezet szolgált nagynak és kicsinynek arra, hogy leboruljon az Úr előtt. Aben-Hamet lassan ment előre az elhagyatott hajókban, a melyek egyedül léptei zajától viszhangoztak. Lelke meg volt osztva az emlékek között, a melyeket a mórok vallásának e régi épülete idézett föl előtte, s amaz érzelmek között, a melyeket a keresztények vallása keltett szívében. Az egyik oszlop lábánál egy mozdulatlan alakot lát, a melyet eleinte egy sír fölött álló szobornak tartott; közelebb megy hozzá; látja, hogy az egy térdelő fiatal lovag, tiszteletteljesen meghajtott fejjel és keblén keresztbefont karokkal.

E lovag meg sem mozdult Aben-Hamet lépteinek zajára; semmi sem szórakoztatja, az életnek semmi külső jele sem zavarja meg buzgó imáját. Kardja előtte feküdt a földön, s tollakkal diszített kalapja a mellette levő márványra volt téve: úgy látszott, mintha valami elragadtatás tartotta volna őt e mozdulatlan helyzetben. Lautrec volt.

— Ah? mondá az Abenszeráds magában, e fiatal és szép franczia valami különös kegyet kér az égtől; e, vitézségeért már hírneves harczos úgy önti ki itt szívét az ég korlátlan ura előtt, mint a legalacsonyabb és legismeretlenebb ember. Kérjük hát mi is a lovagok és a dicsőség Istenét.

Aben-Hamet ép le akart hullni a márványra, midőn egy lámpa világánál arab betűket s a Korán egy versét pillantja meg, a melyek egy félig lehullott gipszmű alatt mutatkoztak. A lelki furdalás ismét visszatér szívébe, és sietve távozik az épületből, a hol majdnem hűtelen lett vallásához és hazájához.

A temető, mely e régi mecsetet körülvette, narancsfákkal, cziprusokkal és pálmákkal beültetett s két kúttól öntözött kert volt; köröskörül el volt zárva. Aben-Hamet, egyik csarnokán áthaladva, egy nőt vett észre, a ki a templomba készült lépni. Habár le volt fátyolozva, az Abenszeráds megismerte Santa-Fé herczeg leányát; megáll és így szól hozzá:

— Lautrec-et keresed e templomban?

— Hagyj föl e közönséges féltékenységgel, felelé Blanka; ha nem szeretnélek többé, megmondanám: méltóságomon alulinak tartanám, téged megcsalni. Érted imádkozni jövök ide; te vagy most egyedüli tárgya óhajaimnak: megfelelkezem saját lelkemről a tied miatt. Nem kellene engem megrészegítened szerelmed mérgével, vagy azt az Istent kellene szolgálnod, a kit én szolgállok. Felzavarod egész családomat; bátyám gyűlöl téged, atyámat lesújtja a keserűség, mert vonakodom férjet választani. Nem veszed észre, hogy egészségem meg van támadva? Nézd a holtak e menedékhelyét; mily elragadó! Nemsokára itt fogok pihenni, ha nem sietsz elfogadni eskümet a keresztények oltárának zsámolyánál. A lelkemben dúló harczok lassankint aláássák egészséget; a szenvedély, melyet bennem keltesz, nem fogja mindig fentartani e hitvány létet: gondold meg, oh mór! hogy a te nyelveden beszéljek, hogy a tűz, mely meggyújtá a fáklyát el is égeti azt.

Blanka bemegy a templomba, s magára hagyja az ez utóbbi szavai által lesújtott Aben-Hamet.

Vége minden küzdelemnek: az Abenszeráds le van győzve; fel fogja adni vallása tévedéseit; elég sokáig harczolt. A félelem, hogy Blankát halni látja, győzelmet arat Aben-Hamet szívében minden más érzelem felett. Végtere is, így szól magában, talán a keresztények Istene az igaz

Isten. Legalább ez az Isten a nemes lelkek Istene, mert Blanka, don Carlos és Lautrec Istene.

E gondolatban Aben-Hamet türelmetlenül várta a másnapot, hogy tudtára adja Blankának elhatározását s a szomorú és könnyel teli életet örömteljes és boldog életté változtassa. Csak este mehetett el Santa-Fé herczeg palotájába. Itt megtudta, hogy Blanka bátyjával együtt a Generalifba ment, a hol a Lautrec ünnepélyt adott. Aben-Hamet, új gyanúktól üzetve, sietve megy Blanka után. Lautrec elpirult, midőn az Abenszerádsot megpillantotta; don Carlos a mórt hideg udvariassággal fogadta, de a melyen keresztül csillámlott a becsülés.

Lautrec a legszebb spanyol és áfrikai gyümölcsöket hordatta fel a Generalifa egyik termében, a mely lovagteremnek neveztetett. E terem falain függtek a mórokat legyőző herczegek és lovagok, Pelasg, Cid, cordovai Gonzalvo arczképei. Az utolsó granadai király kardja ez arczképek fölé volt akasztva. Aben-Hamet magába fojtotta fájdalmát, s e képeket szemlélve, miként az orosz-lán, csak ennyit mondott:

— Mi nem tudunk festeni.

Lautrec tábornok, a ki észrevette, hogy az Abenszeráds szemei önkéntelen Boabdil kardja felé fordulnak, mondá neki:

— Mór lovag, ha sejtettem volna, hogy ez ünnepélyen megtisztel jelenletével, nem e teremben fogadtam volna önt. Minden nap vész el egy

kard, s én láttam, midőn a legvitézebb király átadta az övét szerencsés ellenségének.

— Ah! kiáltott fel a mór, elfedve arcát ruhája egyik szárnyával, úgy lehet azt elveszteni, mint I. Ferencz, de mint Boabdil! . . .

Az éj beállt: fáklyákat hoztak; a társalgás más tárgyra tért át. Kérték don Carlost, hogy beszélje el Mexikó fölfedezését. Ő a spanyol nemzet természetével sajátos ragyogó ékesszólással beszélt ez ismeretlen földről. Szólt Montezuma szerencsétlenségéről, az amerikaiak szokásairól. a castiliai vitézség csodáiról, sőt honfitársai kegyetlenségeiről is, a kik szerinte nem érdemeltek sem gyalázatot, sem dicséretet. Ez elbeszélések elragadták Aben-Hametet, kinek a csodás történetek iránti rajongása elárulta az arab vért. Ő is lefestette az ottomán birodalmat, a mely Konstantinápoly romjai felett nemrég tanyát ütött, de nem hallgatva el kesergését Mohamed első birodalmán; boldog idők, midőn az igaz hitűek fedelme maga körül látta ragyogni Zobeidát, a szépség virágát, a szívek erejét es a nemes Ganemet, a szerelem rabszolgáját. Lautrec pedig ecsetelte I. Ferencz udvarát, a barbárság kebléből ujjászülető művészeteket, a régi időknek a polgárosodott századok műveltségével párosult becsületérzését, őszinteségét és lovagiasságát, a görög oszlopokkal diszített góth tornyocskákat, a pipe-reik gazdagságát athénei választékossággal fokozó gall hölgyeket.

Ez elbeszélések után Lautrec, a ki mulattatni akarta ez ünnepély királynőjét, gitárt vett kezébe s elénkelte azt a románczot, a melyet hazája egyik hegyvidéki dallamára szerkesztett:

Szülő hazám, ti kedves tájak,
Mily édes emlékezni rátok!
Frankhon! Hugom, mily boldogok
Valánk ott!
Hazám, szívem szeretni fog,
A mig dobog!

Kunyhónk tüzénél, oh emlékezz'!
Örömtől dobogó szívéhez
Szorított bennünk jó anyánk;
Emlékszel, édes?
És ajkaink csókolgatók
Ezüst haját.

Hugom, emlékszel még a várra?
Lábát füröszte a Dór árja;
Emlékszel a mór roskatag
Öreg tornyára,
Hol hirdette a harang,
Ha jött a nap?

S a csendes tó sima arczára,
Hogy' szántá fürge fecske szárnya,
S a gyenge nádat ingató
Szél sóhajára?

Mily szép volt a nap, ragyogó
Habokba nyugovó?

Ki adja vissza Ilonámat,
Hegyeimet, árnyas tölgyfámat?
Naponkint ti miattatok
Émészt a bánat:
Hazám, szívem szeretni fog,
A mig dobog!

Lautrec, bevégezve az utolsó versszakot, keztyűjével egy könnyet törölt le, a melyet a nemes Francziahonra való emlékezés csalt szemébe. A szép fogoly keservét élenken érezte Aben-Hamet, a ki, miként Lautrec, szintén hazája vesztét siratta. Fölkérgetve, hogy ő is vegye kezébe a gitárt, azzal mentegette magát, hogy ő csak egy románczot tud, a mely nem igen volna kellemes a keresztényeknek.

— Ha hitetlenek keseregnek benne a mi győzelmeink felett, viszonzá megvetőleg don Carlos, elénekelheti: a könnyek meg vannak engedve a legyőzötteknek.

— Igen, mondá Blanka, s ezért hagytak nekünk egykor a mórok igája alatt nyögő atyáink annyi siralmat.

Aben-Hamet elénekelte azt a balladát, melyet az Abenszerádsok törzsének egyik költőjétől tanult:

Királyi don Juan,
 Vágtatva ménlován,
 A bércezen várost lát,
 A spanyol Granadát.
 «Szépséges városom,»
     Így szól, «ezennel
     Szivem' kezemmel
     Neked adom.

Elveszlek és legott,
 Mint nászajándokot,
 Teneked adom át
 Sevillát s Cordovát.
 Királynék ékszerét,
     Sok drága gyöngyöm
     Öledbe öntöm
     Szerelmedért.»

Granada szól: «Nem én,
 Mórral megesküvém,
 A mór már hitvesem;
 Van sok szép ékszerem:
 Szép gyermekim s falam!
     Kincseddél nem hatsz,
     Meg nem hódítasz,
     Király uram!»

Ez volt a válaszdod,
 De ajkad hazudott;
 Bűnöd, hajh! nagy vala,

Hitszegő Granada!
 Abenszerádsnak ott
 Átkos keresztény
 Ül már örökén:
 Megirva volt.

Tópartnak sirjához
 A teve már nem hoz
 Zarándokot távol,
 Ős, szent Medinából.
 Abenszerádsnak ott
 Átkos keresztény
 Ül már örökén:
 Megirva volt.

Dicső, szép Alhambra!
 Allah palotája!
 Oh város, nagy folyó,
 Virágok közt folyó!
 Abenszerádsnak ott
 Átkos keresztény
 Ül már örökén:
 Megirva volt.

E kesergések naivsága még a büszke don Carlost is megihatotta, daczára, hogy nyiltan átkozták a keresztényeket. Szerette volna, ha őt felmentik az énekléstől, de Lautrec iránti udvariasságból azt hitte, hogy engednie kell az ő kéréseinek. Aben-Hamet átadta a gitárt Blanka

bátyjának, a ki jeles ősenek, Cidnek hőstetteit
magasztalta.

Hogy Afrikának partjaira szálljon,
Fegyverbe' Cid; csaták után eped;
Xiména szép lábainál gitáron
Dalt zeng, melyet sugall a becsület.

Xiména szól: A mór ellen csatába
Szállj, s diadal kövesse léptedet;
Akkor hiszem, hogy Roderik imád, ha
Szerelménél drágább a becsület.

Ide sisakom, lándsám! Megmutatja
Roderik, hogy keble hord bátor szívet;
Ha ellenére sujt vitézi karja,
Jelszava lesz: hölgye s a becsület.

Hölgy-szív-hódító mór, nemes dalom majd
Megveri még a te énekedet.
Egész Spanyolhon dalomért rajong csak,
Mert tárgya lesz: szerelem s becsület.

Andaluziánk völgyében beszéli
Sok keresztény agg vitézségemet:
Hogy életénél drágább vala néki
Isten, király, Ximén' s a becsület.

Don Carlos oly büszkének tűnt föl, midőn
férfias és zengzetes hangon e szavakat énekelte,

hogy az ember magának Cidnek tartotta volna. Lautrec osztozott barátja harczias lelkesülségében; de az Abenszeráds elsápadt Cid nevének hallatára.

— E lovag, mondá, kit a keresztények a csaták virágának hínak, nálunk kegyetlennek nevezetik. Ha nagylelkűsége akkora lett volna, mint vitézsége . . .

— Nagylelkűsége, viszonzá don Carlos Aben-Hamet szavába vágva, még vitézségét is felülmulta, s csak a mórok rágalmazhatják a hőst, a kinek családom létét köszöni.

— Mit mondasz? kiáltott fel Aben-Hamet, felugorva a nyugágyról, a melyen félig feküdt: te a Cidet őseid közé számítod?

— Az ő vére foly ereimben, felelé don Carlos, s e nemes vére vall a gyűlölet, a mely Istenem ellenségei iránt szívemben lángol.

— E szerint, mondá Aben-Hamet Blankára nézve, te ama Bivarok családjából való vagy, a kik Granada elfoglalása után hatalmokba kerítették a boldogtalan Abenszerádsok otthonát és meggyilkoltak egy ily nevű agg lovagot, a ki védelmezni akarta ősei sírját?

— Mór! kiáltott don Carlos, haragtól lángolva, tudd meg, hogy én nem engedem magamat vallatni. Ha ma birtokomban van az Abenszerádsok zsákmánya, őseim vérök árán szerezték meg, és csak kardjoknak köszönik azt.

— Még egy szót, mondá Aben-Hamet mind-

egyre elérzékenyültebben: számkivetésünkben nem tudtuk, hogy a Bivarok a Santa-Fé herczeg czímét viselik, s ez okozta tévedésemet.

— Katholikus Ferdinánd épen az Abenszerádsokat leverő Bivarnak adta a Santa-Fé herczeg czímet.

Aben-Hamet feje keblére csüggedt: ott állt a csodálkozó don Carlos, Lautrec és Blanka között. Két könnypatak ömlött szemeiből az övébe szúrt törre.

— Bocsássatok meg, mondá; tudom, hogy a férfiaknak nem szabad könnyeket hullatni: ezen-túl az enyéim sem folynak többé ki, habár sok siratni valóm marad. Hallgassatok meg: Blanka, irántad való szerelmem forró, mint Arábia égető szele. Le voltam győzve; nem tudtam tovább élni nélküled. Tegnap, ez imádkozó lovag látása, szavaid a templom temetőjében, arra az elhatározásra birtak, hogy megismerem Istenedet s feláldozom neked hitemet.

Blanka örömteljes mozdulata és don Carlos meglepetése félbeszakítá Aben-Hametet; Lautrec elfödte arczát két kezével. A mór kitalálta gondolatát, s szívmetesző mosolylyal fejét rázva, mondá:

— Lovag, ne veszítsd el minden reményedet; te pedig, Blanka, sirasd meg az utolsó Abenszerádsot!

Blanka, don Carlos, Lautrec mind a hárman ég felé emelték kezeiket és fölkiáltottak:

— Az utolsó Abenszeráds!

Mély csend állt be; félelem, remény, gyűlölet, szerelem, bámulat, féltékenység csátáztak a szívekben; Blanka nemsokára térdre hullt.

— Jóság Istene! mondá, te igazolod választásomat; csak hősök ivadékát szerethettem én.

— Növérem, kiáltott fel don Carlos, gondold meg, hogy itt Lautrec előtt vagy!

— Don Carlos, mondá Aben-Hamet, csillapítsd haragodat; rajtam áll visszaadni nyugalmatokat.

Ekkor Blankához fordulva, ki ismét leült, mondá:

— Mennyei huri, szerelem és szépség nemtője, Aben-Hamet rabszolgád lesz utolsó leheletéig: de ismerd meg boldogtalanságának egész nagyságát. Az őstől feláldozott, otthonát védelmező öreg atyám atyja volt! tudj meg egy másik titkot is, melyet elrejtettem előled, vagy jobban mondva, melyet elfeledtettem velem. Midőn először jöttem meglátogatni e szomorú hazát, különösen az volt a célom, hogy fölkeressem a Bivarok valamelyik fiát, a ki számot adhat nekem a vérért, melyet atyái kiontottak.

— Nos! mondá Blanka fájdalmas, de egy nagy lélek által erősített hangon, mit határozta?

— Azt, a mi egyedül méltó hozzád, felelé Aben-Hamet; azt, hogy felmentelek esküd alól, hogy örökös távollétem és halálom által teljesítem

azt, a mivel mind a ketten tartozunk egymás iránt ellenséges vallásunknak, hazánknek és családunknak. Ha képem valaha elmosódik szívedben, ha az idő, mely mindent lerombol, kitörüli lelkedből az Abenszeráds emlékét . . . e francia lovag . . . Tartozol ez áldozattal bátyádnak.

Lautrec hevesen fölkel s a mór karjaiba veti magát.

— Aben-Hamet! kiált föl, ne hidd, hogy legyőzsz nagylelkűségben: én francia vagyok; Bayard ütött lovaggá; véremet ontottam királyomért; mint felavatóm és királyom, én is félelem és gáncs nélküli leszek. Ha köztünk maradsz, esedezni fogok don Carlosnak, hogy adja neked nővére kezét; ha elhagyod Granadát, szerelmem egyetlen szavával sem fogom zavarni kedvesedet. Nem fogsz számkivetésedbe távozni ama szomorú tudattal, hogy Lautrec érzéketlen a te nagylelkűséged iránt s hasznot igyekszik húzni szerencsétlenségedből.

S a fiatal lovag egy francia hevével és élénkségével szorítá keblére a mórt.

— Lovagok, mondá don Carlos, ezt vártam dicső fajotoktól. Aben-Hamet, mily jelről ismerhetem meg, hogy ön az utolsó Abenszeráds?

— Magamviseletéről, felelé Aben-Hamet.

— Ez bámulattal tölt el, mondá a spanyol; de mielőtt nyilatkozom, mutasson nekem valami jelet, mely születését bizonyítja.

Aben-Hamet kivonta kebléből az Abenszerá-

dsok hagyományos gyűrűjét, melyet egy arany lánczon viselt.

Ezt látva, don Carlos kezét nyujtá a szerencsétlen Aben-Hametnek

— Lovag úr, mondá, én önt derék embernek és igazi királyfinak tartom. Családomra vonatkozó terveivel megtisztel engem, elfogadom a harczot, a melyet titkon keresni jött. Ha legyőzetem, minden vagyonom, mely egykor mind az öné volt, hiven visszaadatik önnek. Ha lemond párbaj-tervéről, fogadja el ajánlatomat: legyen keresztény, fogadja el nővérem kezét, melyet Lautrec az ön számára megkért.

A kísértés nagy volt, de nem multa felül Aben-Hamet erejét. Ha a szerelem teljes erejével beszélt is az Abenszeráds szívéhez, másrészt csak borzalommal tölté el a gondolat, hogy az üldözők vérét egyesítse az üldözöttek vérével. Látni vélte nagyatyjának árnyát kikelni a sírból és szemére vetni e szentségtörő frigyét. Fájdalomtól gyötörve, Aben-Hamet felkiáltott:

— Ah! ennyi főnkelt lelket, ennyi nemes jellemet kell itt találnom, hogy jobban érezzem, a mit vesztek! Szóljon Blanka; ő mondja meg, mit kell tennem, hogy méltóbb legyek szerelmére!

Blanka felkiáltott:

— Térj vissza a pusztába! és elájult.

Aben-Hamet leborult, mint égi lényre, úgy nézett Blankára, s egyetlen szó nélkül távozott.

Még azon éjjel eltávozott Malagába s hajóra szállt, a mely Orant volt érintendő. E város közelében táborozott a karaván, mely minden harmadik évben Maroccóból kiindulva, áthalad Afrikán, Egyiptomba megy s Yemenben egyesül a mekkai karavánnal, Aben-Hamet a zarándokokhoz csatlakozik.

Blanka, kinek élete kezdetben fenyegetve volt, föllábadt, Lautrec, az Abenszerádsnak adott szavához hiven, eltávozott, s szerelmének vagy fájdalmának egyetlen szavával sem zavarta soha Santa-Fé herczeg leányának búskomorságát. Blanka minden évben elment a malagai hegyekre bolyongani abban az időszakban, midőn kedvese vissza szokott térni Afrikából; leült a sziklákra, elnézegette a tengert, a távoli hajókat, és visszatért Granadába; életének többi napjait az Alhambra romjai között tölté. Nem panaszkodott, nem sirt, nem beszélt soha Aben-Hametről: az idegen boldognak hitte volna őt. Egyedül maradt meg családjából. Atyját sírba vitte a bánat, don Carlos pedig meggyilkoltatott egy párbajban, a melynél Lautrec volt a segédje. Sohasem tudta meg senki, mi lett Aben-Hametből.

Midőn az ember Tunisnak a karthágói romokhoz vezető kapuján kijő, egy temetőre talál: a temető egyik sarkában pálmafa alatt egy sírt mutattak nekem, melyet az *utolsó Abenszeráds sírjának* neveznek. Nincs rajta semmi

nevezetes, a sírköve egészen lapos; csak, mór szokás szerint, egy kis lyukat vájtak e kő közepére. Az esővíz összegyűl e gyászkehely fenekén s a forró égőv alatt az ég madarának szomját csillapítja.

Országos Széchényi Könyvtár

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Church Alfred J. Elbeszélések a görög tragikus költőkből. Angolból fordította és jegyzetekkel kísérté Névy László. 4 színes képpel 1 frt. Vászónba kötve 1 frt 50 kr.

Cox György. Görög regék. Fordította s bevezetéssel ellátta Komáromy Lajos. Vászónba kötve 2 frt 80 kr.

— *A mythológia kézikönyve.* Angolból fordította és a finn mythológiával bővítette dr. Simonyi Zsigmond. Második bővített kiadás, képekkel. Füzve 1 frt. Vászónba kötve 1 frt 50 kr.

Csiky Gergely. Görög-római mythologia. (A szöveg közé nyomott képekkel.) II. kiadás 1 frt 20 kr. Vászónkötésbeu 1 frt 80 kr.

Corneille Péter. Cinna vagy Augustus kegyelme. Tragédia. Francziából fordította Pajor István. (OK. 219) 20 kr

Csokonai V. M. Békaegérharcz. Irta Homer. Átöltöztetve a Blumauer módja szerint. (OK. 124) 20 kr.

Eckstein Ernő. Aphrodite. Egy görög művész regénye. Németből fordította Sasváry Ármin. (OK. 228) 40 kr.

Goethe. Iphigenia Taurisban. Dráma. Ford. Kis J. (OK. 25) 30 kr.

Grillparzer Ferencz. Medea. Szomorujáték. Németből fordította Hegedüs István. (OK. 242) 30 kr.

— *A tenger és szerelem hullámai.* Szomorujáték. Németből ford. Ivánfi Jenő. (OK. 305) 30 kr.

fiacine. Athalia. Tragédia. Ford. Csiky G. (OK. 221) 20 kr.

Az Olesó Könyvtár füzetei OK. és a gyűjtemény számával vannak megjelölve. Megrendeléséknél a zárjelben levő számok fel-
említése elégséges. Az «Olesó Könyvtár» kimerítő jegyzéke a
kiadóhivatalnál kapható.

A Franklin-Társulat által kiadott Olesó Könyvtárban
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

<i>Arago és Vermond.</i> Az ördög naplója. Vigjáték. (83)	20 kr.
<i>Augier Emil.</i> A Fourchambault család. Szinmű. (111)	40 kr.
— A bürök. Vigjáték. Ford. <i>Pérényi István.</i> (196)	30 kr.
<i>Augier és Foussier.</i> A szegény arszlánnök. Dráma öt felvonásban. Francziából fordította <i>R. J.</i> (209)	30 kr.
<i>Augier E. és Sandeau Gy.</i> Poirier ur veje. Szinmű. Ford. <i>Haraszi Gyula.</i> (146)	30 kr.
<i>Beaumarchais.</i> A sevillai borbély. Vigjáték. (121)	30 kr.
— Figaro házassága vagy egy napi bolondság. Vigjáték öt felv. Ford. <i>Paulay Ede.</i> (26)	50 kr.
<i>Brough William.</i> Flipper és Nobler. Vigjáték egy felvonásban. Angolból ford. <i>Csiky Gergely.</i> (224)	20 kr.
<i>Coppée Ferencz.</i> Kisebb szinművek. Ford. <i>Csiky G.</i> (173)	20 kr.
— Severo Torelli. Dráma 5 felv. Ford. <i>Csiky G.</i> (232)	30 kr.
— Két fájdalom. Dráma. Ford. ifj. <i>Szász Béla.</i> (297)	20 kr.
<i>Corneille Péter.</i> Cinna vagy Augustus kegyelme. Tragédia öt felvonásban. Francziából ford. <i>Pajor István.</i> (219)	20 kr.
<i>Goldoni Károly.</i> A hazug. Vigjáték. Ford. <i>Radó Antal.</i> (142)	40 kr.
<i>Hugo Victor.</i> Hernani. Szomorujáték. (16)	30 kr.
— Borgia Lucretia. Dráma. Ford. <i>Szász K.</i> (140)	30 kr.
<i>Klapp Mihály.</i> Rosenkranz és Gildenstern. Vigjáték négy felvonásban. Ford. <i>Csiky Gergely.</i> (168)	30 kr.
<i>Legouvé Ernő.</i> Beatrix. Szinmű. Ford. <i>Feleky József.</i> (152)	40 kr.
<i>Molière.</i> A bot-csinálta doktor. Vigjáték. (77)	20 kr.
<i>Moncrieff.</i> A szegénylős. Vigj. Ford. <i>Csiky Gergely.</i> (192)	20 kr.
<i>Musset Alfréd.</i> Ne fogadj fel soha semmit. Vigjáték. (87)	20 kr.
<i>Picard.</i> Két házaspár. Vigjáték. Francziából <i>Csiky G.</i> (185)	20 kr.
<i>Poole János.</i> Pry Pál. Vigjáték. (132)	30 kr.
<i>Racine.</i> Athalia. Tragédia. Francz. <i>Csiky Gergely.</i> (221)	20 kr.
<i>Scribe és Vander-Burch.</i> Clermont vagy a művész neje. Szinmű 2 felvonásban. Ford. <i>Csiky G.</i> (233)	30 kr.
<i>Shakspeare.</i> Sok zaj semmiért. Vigjáték 5 felvonásban. Angolból ford. <i>Ács Zsigmond.</i> (210)	30 kr.
<i>Taylor Tamás.</i> Barátságból. Vigjáték. Ford. <i>Csiky G.</i> (144)	20 kr.

Megrendeléseknél a zárjelben levő számok felemlítése elégséges. Az «Olesó Könyvtár» kimerítő jegyzéke a kiadóhivatalnál kapható.

A Franklin-Társulat által kiadott Olosó Könyvtárban
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

<i>Bérczy Károly.</i> A gyógyult seb. Beszély. (104)	30 kr.
<i>Csiky Gergely.</i> Az első és második. Elbeszélés. (153)	30 kr.
— A zokoli uraság két leánya. Elbeszélés. (280)	30 kr.
<i>Fáy András.</i> Érzélgés és világ folyása. (150)	30 kr.
<i>Gyulai Pál.</i> Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. (157)	20 kr.
— A vén színész. Beszély. (27)	20 kr.
<i>Gróf Hofmannsegg</i> utazása Magyarországon 1793—94-ben. Ford. és bevezette Berkeszi István. (231)	Ford. 30 kr.
<i>Kazinczy Ferencz.</i> Magyarországi utak. (53)	20 kr.
<i>Kazinczy Gábor.</i> Emlékbeszéd Szemere Pál felett. (191)	20 kr.
<i>Kemény Zsigmond.</i> Élet és irodalom. (159)	30 kr.
<i>Kölcsey Ferencz</i> válogatott szónoki művei. (17)	60 kr.
<i>Kovács Pál.</i> Farsangi kalandok. Beszély. (41)	20 kr.
<i>Mészáros Ignác.</i> Kartigám. Regény. Ötödik kiadás. (93)	80 kr.
<i>Pálffy Albert.</i> Az ítélőmester leánya. Tört. beszély. (117)	40 kr.
— A szebeni ház. Beszély. (112)	20 kr.
— Egy kastély az erdőben. Beszély. (21)	20 kr.
— A báróné levelei. Beszély. (240)	30 kr.
— Az atyai ház. Regény. (298)	1 frt.
<i>Szigligeti Ede.</i> Magyar színészek életrajzai. (57)	40 kr.
<i>Zichy Antal</i> elbeszélései. (36)	30 kr.
<i>Zsilinszky Mihály.</i> Kupeczky János. (63)	20 kr.

Megrendeléseknél a zárjelben levő számok felemlítése elégséges
Az «Olosó Könyvtár» kimerítő jegyzéke a kiadóhivatalnál kapható.

